

Gercek Tarihin Peşinde

15 yıl

Tarihi yazanların gözünden bakabilme gayesiyle başladı hikâyemiz...
İlk defa yayınladığımız dosyalarla yazılmayanları yazdık.
Yerinde Tarih ile gidilmeyen yerlere gittik.
3D videolarımız ile dünyada ilklere imza attık.
15 yıldır ecdadın izinde gerçek tarihin peşinde tarih yazmaya devam ediyoruz...

180
SAYI

3.254
MAKALE
BÖLÜM

14.400
SAYFA

238
YAZAR

94
RÖPORTAJ

123
EK VE HEDİYE

13
KİTAP

172
VIDEO

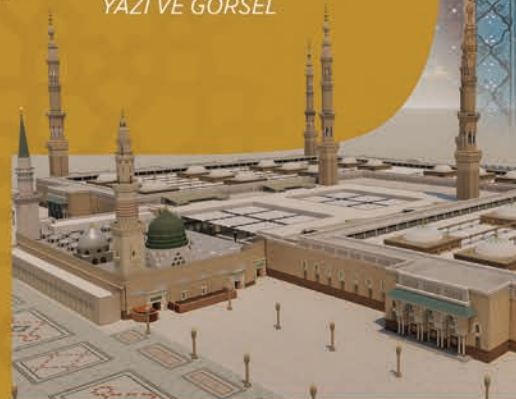
39 / 131
ÜLKE / ŞEHİR

20
İLK DEFA YAYINLANAN
YAZI VE GÖRSEL

15. yılımızda sizlere güzel bir hatıra sunmak için
"Ya Hafız" hat çalışması hazırladık.
QR kodu okutarak posterimizi indirebilir,
çıktısını alabilirsiniz.

YEDİKITA
TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
EYLÜL 2023 - SAYI 181

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAİL GÜR - MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicalibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI

Çamlıca Basım Yayın

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

AVRUPA (ALMANYA)

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90
www.camlicakitap.de / abone@camlicakitap.de

AVRUPA (HOLLANDA)

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland / info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan reklamların her türlü mesuliyeti, sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

f i t y / yedikitadergisi

Yeni bir okuma deneyimi için
dijital sayılarımız
Çamlıca Kitap uygulamasında

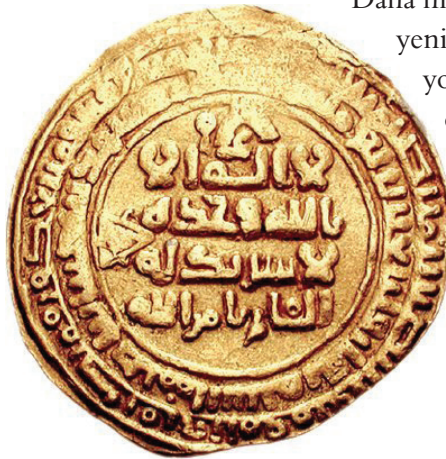
Yedikitadan...

Tarih tekerrür de eder tekâmül de. Tekerrür etmesi, benzer hadiselerdeki benzer sebepler ve benzer sonuçlar şeklinde olur, hâliyle. Tekâmül etmesi ise derin ilmî araştırmalar sayesinde. Yeni bulunan vesikalar yahut arkeolojik çalışmalar neticesinde, bazen yeni tesbitler yapılır bazı kere de doğru bilinen yanlışlar düzeltilir.

Bu ayki dosyamız, mühim bir keşfi sizlere duyuruyor. İstanbul'un kıymettâr mekânlarından, dünyaca meşhur Eyüp Sultan Camii'nin hüsn-i hat yazılarının kimler tarafından yazıldığını tesbit etmiş bulunuyoruz. Şimdiye kadar konuyla ilgili yapılan tahminlere, yeni vesikalarla katiyet kazandırıyoruz. Üstelik bu meçhul hattatımızın sadece ismi değil, tercüme-i hâli de yazarlarımızın titiz tarihçilikleriyle ilk defa literatüre girmiş oluyor.

Bu keşfin, aynı zamanda dergimizin on beşinci yılına rast gelmiş olmasıyla da bahtıyarız.

Daha nice yıllarda, tarihi hep beraber yeniden yazmak, yepyeni keşif yolculuklarında beraber olabilmek ümidiyle istifadeli okumalar diler, bu vesileyle Mevlid Kandili'nizi tebrik ederiz...

içinde

EYLÜL 2023
sayı

181

22-57

**EYÜP SULTAN CAMİİ'NİN TARİHİNİ YENİDEN YAZDIRAN VESİKA
MEÇHUL BİR HATTATIN PEŞİNDE: TERSANE İCÂRE KÂTİBİ HATTAT YAKUB EFENDİ
TA'LİK HATTININ ZİRVESİ: HATTAT YESÂRİZÂDE MUSTAFA İZZET EFENDİ**

OSMAN DOĞAN
DR. SELMAN SOYDEMİR
OKTAY TÜRKOĞLU

ekiler

8
AYIN GÜNÜ
MEHMET ŞEVKİ

10
YAZIHANE
ÖYLE BİR VEZİR Kİ...

12
RUTUBETTEN GELEN CAZİBE
BARUT
DOÇ. DR. AHMET N. ÖZDAL

16
AMERİKA'DA İLK TÜRKÇE
SÜRELİ YAYIN

MUSAVVER ŞİKAGO SERGİSİ
(THE CHICAGO FAIR ILLUSTRATED)
TUNAHAN KANICI

58
ÂNIN HİKÂYESİ

MODERN VÜCUT ZIRHI
TUNA SER

60
ZAFER PEŞİNDE
ÇİFT KANATLI ORDULAR
AHMET TEMİZ

65
BERCESTE

66
TARİH AMBARI
MUSTAFA DEDELER

68
SELÇUKLU'NUN
İLİM MERKEZLERİ
KAYIHAN ÇAĞLAR

76
TESTGÂH
DENİZ FACIALARI
AHMET SARBAY

78
BULMACA
SELMAN ASLAN

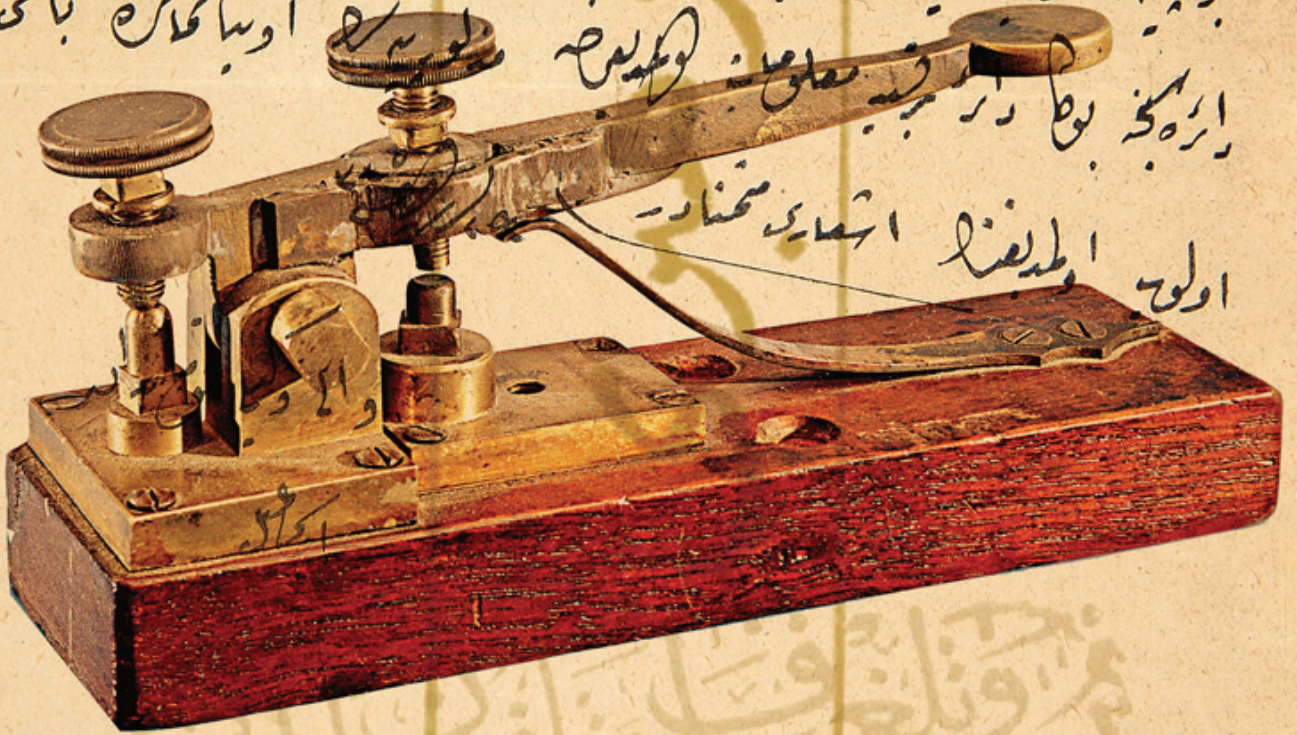
ayın günü

ayın günü

9 Eylül

1855

استعمله
لاخره نفعه نبه حاکم
اور فرج عبدالحق بنعلی نایب که بیدار موقع تمام
بوی به منو اندک خبر در لایه کند افشای منظره استبداد و محسوس معارف
از به سنجی بوط را در بریه معلوم کویلیغ اوینا کار باکی
اولی اولیغنا اجماعی مختار

Osmanlı'da İlk Telgraf Haberleşmesi Yapıldı

1835

Amerikalı ressam Samuel Morse, ilk elektromıknatıslı telgrafı yaptı. Elektromıknatısa bağlı bir kalem, şerit üzerinde zik zak çizgiler çiziyordu. Ancak bu sistem başarılı olmadı.

1837

İlk icadı başarısız olan Morse, arkadaşı Chamberlain ile birlikte bir pil, elle kullanılan bir anahtar, madeni tel ve elektromekanik bir röle kullanarak yeni telgraf cihazını ürettiler. Yeni cihazın kullanılabilmesi için Morse alfabesini geliştirdiler.

1839

Samuel Morse'un icadı, Avrupalı devletlerden beklenen ilgiyi görmemişti. Bunun üzerine Chamberlain, âleti yanına alarak İstanbul'a geldi. Çeşitli denemeler yaparak telgrafı saraya tanıttı. İcat çok beğenildi ve takdir gördü. Ancak hâlâ eksikleri vardı. Chamberlain, icadını geliştirmek için Viyana'ya dönerken gemisi Tuna Nehri'nde battı ve hayatını kaybetti. Bu sebeple Osmanlı'nın ilk telgraf deneyimi sonuçsuz kaldı.

EYLÜL'DE BAŞKA NE OLDU?

1 Eylül 1939: İkinci Dünya Savaşı resmen başladı.

18 Eylül 1048: Selçuklular, Pasinler Ovası'nda Bizans'ı mağlup etti.

22 Eylül 1520: Yavuz Sultan Selim Han vefat etti.

27 Eylül 1858: Babür Devleti, tarih sahnesinden çekildi.

1847

Sultan Abdülmecid Han, telgrafla yakından ilgileniyordu. Beylerbeyi Sarayı'nda huzurunda yeni telgraf denemesi yapıldı. Sultan Abdülmecid Han, bu icadından dolayı Morse'a kendi imzasını taşıyan bir ihtira beratı ile murassa nişan verdi.

9 EYLÜL 1855

Osmanlı coğrafyasında ilk telgraf hattının tamamlanması, 8 yıl sürdü. İlk hat, Sivastopol yakınlarındaki Balaklava'dan, Varna ve Edirne üzerinden İstanbul'a çekildi. O tarihlerde Kırım Harbi devam ediyordu ve İstanbul'a çekilen ilk telgraf, Malakof Zaferi'ni haber veriyordu. O tarihten itibaren telgraf, bütün Osmanlı topraklarına yayıldı. Avrupa'da ilk telgraf hatlarından biri, Osmanlı'da kullanılmaya başlanmıştı. 1875 yılına gelindiğinde, 37.643 kilometreyi bulan telgraf hattı, uzunluk bakımından dünyada beşinci sıradaydı.

ânın hikâ- yesi

TUNA SER

آنک چکایری

MODERN VÜCUT ZIRHI

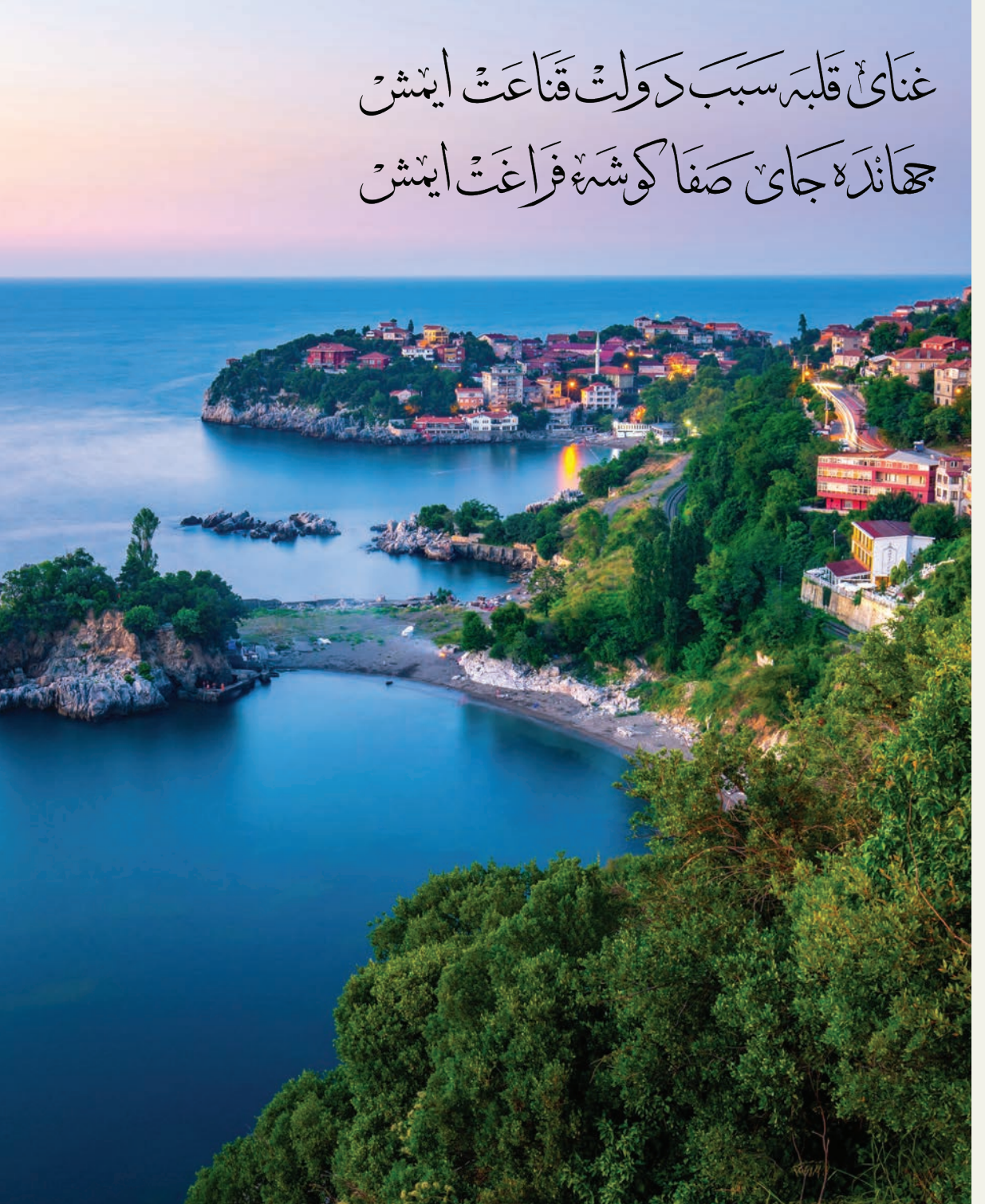
İnsanoğlunun savaşla yoğrulan tarihinde, saldırı da savunma da hep vardı. Saldırının elinde mızrak, kılıç, kimi zaman da tabanca oldu. Savunan, kendini kalkan, zırh veya kurşungeçirmez yeyle korudu. Şimdi sizi yine zaman tüneline geçirip yüz yıl öncesinin bir ânına ışınlayalım. Washington D.C.'de yeni üretilen bir kurşungeçirmez yeğin provasına... Fotoğraftaki kişiler, test amacıyla kurgulu bir çatışmada. Bu çatışmadan yelek başarılı çıkarsa, gelecekte belki milyonlarca insanın hayatını kurtaracak. Peki, kurşunlara karşı geçirmez önlemler alınırken, modern dünyanın enva-i çeşit tehlikeli saldırılarına karşı biz nasıl bir zırh ile donanmalıyız? Bu fotoğrafın tefekküre sürükleyen sorusu da bu olsun (13 Eylül 1923).

Gınâ-yı kalbe sebep devlet-i kanaat imiş
Cihânda cây-ı safâ kûşe-i ferâgat imiş

Fitnat Hanım

Kanaat, gönül zenginliğine sebepmiş. Dünyada en rahat yer, başkalarına muhtaç olmadan yaşanan köşeymiş.

غنای قلبه سبب دولت قناعت ایش
جهانده جای صفا گوشه فراغت ایش

Fotoğraf: Kapuz/Zonguldak - Hat: Osman Yiğit

BİN KİŞİYE BEDEL

Fatih Sultan Mehmed Han devrinin ileri gelen âlimlerinden Muhyiddin Mehmed Efendi (Manisazâde), İstanbul'da Ayasofya Medresesi'nde ders görmüş, sonrasında Molla Hüsrev Hazretleri'nin hizmetinde müderrislik yapmıştır. Manisazâde, talebeliği sırasında medresenin üst katındaki bir odada kalırdı. Büyük bir azim ve gayretle ders çalıştığı için kandili seher vaktine kadar hiç sönmezdi. Sultan Mehmed Han, Saray-ı Âmire'den o ışığı görür, ama odada kimin kaldığını bilmezdi. Padişah bir gün Molla Hüsrev'e en faziletli talebelerinin kimler olduğunu sordu. Molla Hüsrev:

"Manisazâde'dir." deyince sultan:

"Ondan sonra en makbulünüz kimdir?" diye sordu.

Tekrar "Manisazâde'dir." cevabını alınca sultan:

"Bunlar iki ayrı kişi midir ki benim iki defa sualime de aynı cevabı verdiniz?" dedi.

Molla Hüsrev:

"Padişahım! Manisazâde iki değil, bir kişidir. Lâkin bin kişiye bedeldir!" diye cevap verdi.

Bunun üzerine Fatih Sultan Mehmed Han:

"Bu talebe filanca odada mı kalıyor?" diye sorarak, her gece ışığı yanan odayı tarif etti. Molla Hüsrev:

"Evet, odasının ışığı yanan kişi, budur." dedi.

Hipokrat'ın (M.Ö. 460-375) 400 yıl Osmanlı hâkimiyetinde bulunan 12 Ada'dan Kos'ta doğduğunu; Kos'ta bir tıp okulu kurup çeşitli tedavi yöntemlerinin listelendiği ve Hipokrat yemininin de yer aldığı "Corpus Hippocraticum"u yazdığını; hastaların mahremiyetine saygı gösterilmesini öğütleyen "Hipokrat Yemini"nin asırlardır doktorlarca kabul edildiğini...

BİLİYOR
MUYDUNUZ?

SÖZLERİN ASILLARI

DÜN VE GÜN

Eski Türklerde, gece ve gündüz, güneşin batışından önceki ve sonraki zamanı ayırarak gece-dün (tün) ve gündüzün (kün) şeklinde kullanılmaktaydı. (Oğuz Türkçesindeki g-k ve d-t değişimine uğramıştır.) Dün ü Gün ve Tünkün şeklinde, gece-gündüz anlamında kullanımı görülmektedir. Zamanla, gün kelimesi gündüz olarak kullanılmaya devam ederken “dün-tün” kelimesi “geç” kökü ile genişleyerek “gece” şeklinde kullanılmaya başlamıştır. Dün kelimesinin gece anlamı, günümüzde tavukların bir yere yerleşerek geceleme anlamında, “tünemek” tabiriyle kullanılmaya devam etmektedir.

TOKAT ADEDİ

Bekr bin Abdullah el-Müzenî, misafirlikteki bir kısım davranışı “tokat” ölçüsüyle anlatır: “İnsanların bir tokadı hak edeni, bir yemeğe davet edildiğinde beraberinde davet edilmeyen bir kişiyi daha götürür. İki tokadı hak edeni, birilerinin evine girdiğinde ona ‘Şuraya otur.’ denildiğinde ‘Hayır, buraya oturacağım.’ diyendir. Üç tokadı hak edeni ise kendisine bir yemek takdim edildiğinde ‘Benimle birlikte ev sahibi de oturmadıkça yemem.’ diyen kimsedir.”

NAMAZINDAN TANIDI

Maliye Nazırı Saffetî Paşa, zaman zaman namazda imamete kendisi geçer, namazda ta’dîl-i erkânda mübalağa eder, kıraeti de çok uzun yapardı. Bir gün, Yeni Cami’de son cemaat yerinde imamete geçti. Cemaatin çoğunun esnaf ve vakitlerinin sınırlı olduğunu düşünmeden mutat olduğu üzere namazı uzattı. İlk rekâtın bir türlü bitmediğini gören, diğer rekâtların da uzayacağını düşünen cemaatin çoğu, münferiden namazını kılıp gidiyordu. Paşaya uyararak cemaat olmuş Fatih müderrislerinden âlim bir zât, namazdan sonra kendisine yaklaşarak sordu:

“Hazret, siz Saffetî Paşa mısınız?”

Saffetî Paşa:

“Evet, nereden bildiniz?” diye sorunca, şöyle cevapladı:

“Namazınızdan...”

Deniz Faciaları

Denizlerde yaşanan facialar üzerine konuşulduğunda, herkesin aklına Titanik (1912) gelir. Hakkında en çok konuşulan, filmleri yapılan acıklı ama ibretli bir hikâyesi vardır. Fakat ondan daha büyük öyle facialar yaşanmıştır ki Titanik, yanlarında kuru bir çocuk masalı gibi kalır..

1- İngiliz yolcu gemisi Lusitania, 7 Mayıs 1915'te Birinci Dünya Savaşı sırasında ABD'den dönerken İrlanda açıklarında batırılır. İddialara göre, batıran bir Alman denizaltısıdır. Hayatını kaybeden yolcuların bir kısmı, ABD vatandaşıdır. ABD başkanı Woodrow Wilson, nedense iki sene sonra çok sinirlenir. Ne yapar?..

- a-Beyaz Saray'ın duvarlarını yumruklar.
- b-Bu olayı bahane ederek Almanya'ya savaş açar.
- c-Atom bombası imal etmeleri için bilim insanlarına emirler verir.
- d-BM Güvenlik Konseyi'ni göreve çağırır.

2- 1770 yılının Temmuz ayında Rus donanması, İzmir Çeşme Körfezi'nde demirlemiş Osmanlı Donanmasına âniden baskın yapar. Gemilerin tamamı imha edilir. Ruslar, Kuzey Denizi'ndeki Baltık'tan hareket ederek bütün Avrupa'yı dolaşarak gelmiştir. Bu kadar uzun mesafe kat eden filonun fark edilmemesi imkânsızdır. Dahası o güne kadar hiçbir Rus denizcisi Akdeniz'i görmemiştir bile. Buna rağmen yüzlerce ada arasından geçerek elleriyle koymuş gibi bulurlar Osmanlı donanmasını. "Nasıl?" sorularına cevap olarak hangi tahminlerde bulunulmuştur?..

a-Rus donanmasını idare eden amirallerden biri, Akdeniz'i çok iyi bilen kıdemli İngiliz deniz subayı John Elphinstone idi.

b-Yol boyunca Rus değil, Fransız bayraklarını kullanmışlardı. O yıllarda Osmanlılar, Fransız bayrağı taşıyan gemilere ilişmezler, kimsenin de ilişmesine izin vermezlerdi.

c-Kaptan-ı deryâ Hüsameddin Paşa ve Rodos Beyi Cafer Bey'in, donanmayı körfezde tutması büyük bir hata olmuştu.

d-Hepsi

3- 1807 yılında, Napolyon Savaşları sırasında İngilizler, Danimarka'nın başkenti Kopenhag'daki mütevazı Danimarka donanmasına âniden baskın yapar. Orantısız bir güçle saldırırlar. Gemileri batırdıktan sonra evleri bombalarlar. İkinci Kopenhag Savaşı veya Kopenhag Bombardımanı denilen olayda neler yaşandı?..

a-Binlerce sivil insan hayatını kaybetti.
b-İngiliz-Rus Savaşı'nın patlak vermesine yol açtı.

c-Danimarka'da, bir Avrupa başkentine yapılan ilk terör saldırısı olarak kabul edildi.

d-Hepsi

4- Ağzına kadar mühimmat dolu Mont-Blanc adlı Fransız askerî yük gemisi, 6 Aralık 1917'de Kanada'nın

(1) b, 2) d, 3) d, 4) d (Çarpışmanın ardından yammaya başlayan Mont-Blanc'ın 40 kişilik mürettebatı, patlamadan saniyeler önce suya atılmayı başarır.), 5) b, 6) a (İkinci Dünya Savaşı sırasında Japon donanması tarafından gerçekleştirilen bir mayına çarparak infilak ettiği sanılıyor.), 7) c (Gemiden sızan 1400 ton yakıt, geminin çevresini sarınca kurtulmak için suya atılanlar, yanarak öldü.), 8) b, 9) d, 10) a (Cumartesi günü yarım gün eğitim verildiğinden, öğle tatiliyle birlikte öğrencilerin tamamına yakını vapura bindi. Yolcuların çoğunun, İzmit İstesi ile İzmit Sanat Enstitüsü'nün talebeleri oluyordu.)

Halifax Limanı yakınlarında, Norveç gemisi Imo ile çarpışır. Gemi havaya uçar. Halifax şehrini harabeye çeviren patlamalarda 2 binden fazla kişi ölür, 9 bin kişi de yaralanır. Mürettebattan kaç kişi hayatını kaybetmişti?..

- a-Tamamı ölmüştü.
- b-Üçte biri ölmüştü.
- c-40 kişi ölmüştü.
- d-Hiçbiri ölmemişti.

5- 30 Ocak 1945'te Doğu Prusya'nın Gotenhafen Limanı'ndan yola çıkan 2 bin yolcu kapasiteli Alman yolcu gemisi Wilhelm Gustloff'ta 9 binden fazla insan bulunmaktadır. Sovyet Rusya'ya ait bir denizaltı tarafından batırıldığında 8 bin kişi hayatını kaybeder. Aradan 3 ay geçtikten sonra yine bir Alman gemisi MV Goya, yine Baltık Denizi'nde, yine bir Sovyet Rus denizaltısı tarafından vurulur. Sadece 7 dakika içinde batan gemide, 6 binden fazla kişi, ya patlama sonucu, ya buz tutmuş denizde boğularak yahut da donarak can verir. Bu hadiseler, dünya denizcilik tarihinin en büyük faciaları olur. Her iki geminin de yükü ne idi?..

- a-Amerikan Deniz Piyadeleri
- b-Savaşta kaçan aileler
- c-Tepeleme dolu barut
- d-Mavi Tur'a katılan tatilciler

6- Kiangya buharlı vapuru, Şanghay'ın 80 kilometre güneyindeki Huanghu Nehri'nin ağzında batığında takvimler, 4 Aralık 1948'i gösteriyordu. Yaklaşık 4 bin kişinin ölümüne sebep olan kazadan sadece 700 kişi kurtulabildi. Gemi neden batmış olabilir?..

- a-Denizaltı mayınına çarpmıştı.
- b-Kaptan güvertede uyuyakalmıştı.
- c-Fareler, ambardaki dinamit lokumlarını yemeğe kalkmıştı.
- d-Dümeni kilitlenip, frenleri tutmamıştı.

7- İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında İngiltere, Fransa'daki vatandaşlarını tahliye etmek için Lancastria adında bir gemi gönderir. Yolcularını alıp 17 Kasım 1940'da yola çıkan gemi, limandan henüz ayrılmışken Alman savaş uçaklarının saldırısına uğrar. 20 dakika içinde batan gemide, 4 binden fazla insan ölür. Kazazedelerin çoğunun ölüm sebebi ne idi?..

- a-Köpekbalıkları
- b-Dev dalgalar
- c-Denizin yüzeyini kaplayan alevler
- d-Hiçbiri

8- Denizcilik konusunda havalardan geçilmeyen İngilizlere ait dört gemilik askeri bir filo, 22 Ekim 1707'de Akdeniz'den ülkelerine dönerken peş peşe batarlar. 2 bin denizci can verir. Gemileri ne batırması olabilir?..

- a-Korsanlar
- b-Scilly Adası'nın batısındaki kayalıklar
- c-Osmanlı leventleri
- d-Gemideki fareler

9- La Bourgogne, Fransızların, "Hiçbir tabiat olayı bu gemiyi batıramaz!" diye övündükleri bir gemiydi. ABD'den Le Havre Limanı'na dönerken kaza geçirir. 4 Temmuz 1898 sabahı erken saatlerde Atlas Okyanusu'nda yoğun sis içerisinde seyrederken bir yük gemisiyle çarpışır ve hızla batır. 721 yolcusunun çoğu boğulur. Yolcular arasında kimler vardı dersiniz?..

- a-Yeni Dünya'da aradıklarını bulamayıp tekrar anavatanlarına dönmekte olan İtalyan göçmenleri
- b-Efsane güreşçimiz Koca Yusuf
- c-ABD'yi ziyaretten dönen Ermeni din adamları
- d-Hepsi

10- Yakın tarihimizde yaşanan en üzücü deniz kazalarından biri, İzmit Körfezi'nde meydana gelmişti. İzmit ile Değirmendere arasında sefer yapan köhne Üsküdar feribotu, şiddetli lodos nedeniyle 1 Mart 1958'de batır. 392 kişi hayatını kaybeder. Ölenlerin çoğu kimlerdi?..

- a-Öğrenciler
- b-Fabrika işçileri
- c-Turistler
- d-Balıkçılar